

Klopt dit wel?

Een summatieve toets is niet formatief

■ Desirée Joosten-ten Brinke

Dr. D. Joosten-ten Brinke is lector Kwaliteit van toetsen en beoordelen bij Fontys lerarenopleiding Tilburg, universitair hoofddocent bij de Open universiteit en hoofdredacteur van *Examens*, tijdschrift voor de toetspraktijk.

Het begrip formatief toetsen is vanuit Engelstalige landen overgekomen naar Nederland. In de Engelstalige literatuur worden begrippen gebruikt als *formative assessment*, *formative evaluation*, *assessment for learning*, maar ook een meer algemeen begrip als *classroom assessment*. Een eenduidige definitie ontbreekt (Sluijsmans, Joosten-ten Brinke, & Van der Vleuten, 2013).

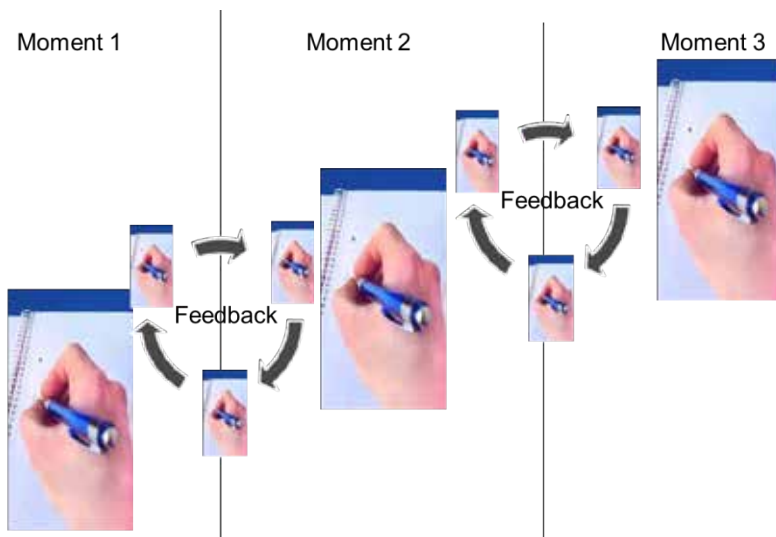
Centraal in alle definities staat de ontwikkelingsgerichte functie van toetsen. Bijvoorbeeld toetsen die gebruikt worden als oefentoets zijn formatieve toetsen. Deze toetsen zijn qua vorm en inhoud vergelijkbaar met een tentamen of examen, maar hebben als belangrijkste functie om studenten en leerlingen voor te bereiden op de toets en te bepalen wat de student al weet of kan. Het gaat niet om het leren te beoordelen. Op deze manier kan formatief toetsen afgezet

worden tegen toetsen die als doel hebben om vast te leggen of en wat er geleerd is, de zogenoemde summatieve toetsen of *assessment of learning*. Het onderscheiden van formatieve en summatieve toetsen wekt de indruk dat een toets óf summatief is óf formatief.

Maar klopt dit wel?

Spreken over formatieve en summatieve toetsen wekt de indruk dat een toets óf summatief is óf formatief. Summatieve toetsen zouden dan geen bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de student. Echter, ook een summatieve toets geeft de student en de docent inzicht in hetgeen geleerd is, lesstof die nog niet wordt beheerst of criteria waar nog niet aan wordt voldaan. Een toets kan dus zowel een formatieve als een summatieve functie in zich hebben (Bennett, 2011). In figuur 1 is dit gevisualiseerd aan de hand van een voorbeeld.

Op moment 1 wordt een toets afgenomen. Op basis van deze toets kan een docent tot de conclusie komen dat de stof voor dat moment op

Figuur 1. Visualisatie van een toets met een summatieve en formatieve functie.

het gewenste niveau beheerst wordt. De student krijgt een voldoende, maar tevens feedback. Deze feedback bevat informatie over wat al goed gedaan is en verbeterpunten om op een volgend moment nog beter te presteren. Daarmee heeft deze toets op moment 1 zowel een summatieve functie als een formatieve functie. Bij het uitwerken van onderwijsleerlijnen zorg je op deze manier ervoor dat opdrachten die studenten in het eerste jaar al uitvoeren effectief bijdragen aan het bereiken van de eindkwalificaties.

Ook andersom is niet te zeggen dat een toets die primair als doel heeft bij te dragen aan de ontwikkeling van de student, geen informatie aan docenten geeft om beslissingen te nemen. Op basis van een programma bestaande uit allerlei formatieve toetsen kunnen docenten heel goed een summatieve beslissing nemen. Indien de totaal verzamelde informatie voldoende valide en betrouwbaar is kan een beslissing genomen worden.

Conclusie

De wijze van het ontwerp van de toets, de wijze van het verzamelen van informatie, het interpreteren van de informatie en de communicatie richting de student bepaalt of een toets formatief of summatief is (Dunn & Mulvenon, 2009). Het verschil tussen formatief en summatief toetsen hangt dus

in hoge mate samen met de doelen die toetsen beogen en hoe de uitkomsten worden gebruikt (Mui So & Hoi Lee, 2011). Het is dan ook beter om te spreken over de formatieve of summatieve functie van een toets, dan van een summatieve toets of formatieve toets. ■

Referenties

- Bennett, R. E. (2011). Formative assessment: a critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 18, 5-25.
- Dunn, K. E., & Mulvenon, S. W. (2009). A critical review of research on formative assessment: The limited scientific evidence on the impact of formative assessment in education. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 14, 1-11.
- Mui So, W., & Hoi Lee, T. (2011). Influence of teachers' perceptions of teaching and learning on the implementation of Assessment for Learning in inquiry study. *Assessment In Education: Principles, Policy & Practice*, 18(4), 417-432.
- Sluijsmans, D. M. A., Joosten-ten Brinke, D., & Van der Vleuten, C. P. M. (2013). Toetsen met leerwaarde. Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van formatief toetsen. Den Haag: NWO.